

ЛЮДИНОЗНАВЧІ СТУДІЇ
Серія «Педагогіка», 6/38 (2018), 116–130

HUMAN STUDIES
Series of «Pedagogy», 6/38 (2018), 116–130

УДК 31.091.212.3:316.61:37

ДЕМЧЕНКО Олена – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна (d_elena_pr@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7294-9109>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/D-5126-2018>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2313-2094.6/38.119762>

Бібліографічний опис статті: Демченко, О. (2018). Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей у проблемному полі педагогіки вищої школи. *Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка», 6/38, 116–130.* doi: 10.24919/2313-2094.6/38.119762.

Історія статті

Одержано: 3 жовтня 2017

Подано до редакції: 15 лютого 2018

Прорецензовано: 6 грудня 2017

Доступ он-лайн: 5 квітня 2018

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті проаналізовано проблему професійного становлення у ЗВО майбутніх педагогів обдарованих дітей. Установлено суперечність між необхідністю спеціальної підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи з обдарованими особистостями та низьким рівнем сформованості у них відповідної компетентності. Визначено мету, зміст, напрями роботи з формування у майбутніх вихователів ЗДО готовності до розвитку соціальної обдарованості дітей. Представлено її як систему, що розробляється в конативному, гносеологічному, праксеологічному, акмеологічному, рефлексивному контентах.

Ключові слова: підготовка, обдаровані діти, соціальна обдарованість, професійно-педагогічна діяльність.

© Демченко Олена, 2018

Постановка проблеми. У формуванні талановитої особистості важливу роль відіграє педагог-фасилітатор як партнер у процесі її саморозвитку та самореалізації. У такого вихователя за роки навчання у вищій має бути сформована відповідна компетентність, завдяки якій він зуміє своєчасно діагностувати в дитини прояви обдарованості та змодельовати індивідуальну траєкторію її особистісного зростання.

Відповідно до цього, в останні десятиріччя в контексті реформування сучасної української системи вишівської підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю щоразу частіше робиться акцент на необхідності формування у студентів готовності до роботи з розвитку спеціальних здібностей дітей як критерію обдарованості. Незважаючи на це, допоки прослідковується низка проблем і суперечностей у цій сфері професійної освіти. Так, спостерігається недостатній рівень підготовленості педагогів до роботи зі здібними дітьми у закладах освіти різних рівнів, результатом чого є втрата сенситивних періодів для розгортання потенціалів обдарованості, нереалізованість творчих особистостей, високий рівень фрустрованості та наявність у них труднощів соціально-психологічного характеру. Як наслідок, з одного боку, страждає особистість, яка не отримала належних умов для задоволення своїх освітніх потреб і розвитку обдарованості. З іншого, держава втрачає безцінний людський капітал, майбутню національну еліту, видатних учених, політиків, митців, спортсменів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення сучасного наукового дискурсу з проблеми підготовки майбутніх педагогів до розвитку обдарованості дітей уможливило виділити декілька напрямів, які стануть теоретичним підґрунтям для розробки і впровадження у ЗВО методичної системи формування в майбутніх фахівців дошкільної освіти професійної компетентності до розвитку соціальної обдарованості дітей в умовах культурно-освітнього простору (Kitano, 2008).

По-перше, в ході започаткованого дослідження спираємося на позиції вчених О. Антонова, В. Демченко, С. Маркова, Й. Сквірес, Л. Пріббле, К. Чен, М. Помес (Squires, Pribble, Chen, & Pomes, 2012), які обґрунтовують ідею щодо необхідності спеціальної підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до розвитку обдарованості дітей. Положення, сформульовані дослідниками, є вагомими для вдосконалення професійної освіти майбутніх вихователів ЗДО: створення моделі педагога обдарованих дітей та окреслення кола якостей, необхідних йому для роботи з розвитку обдарованості; диференційований підхід до відбору абітурієнтів і навчання студентів за різноваріативними програмами з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей; розробка нових освітніх технологій для підготовки такого фахівця тощо.

По-друге, апелюємо до праць науковців (Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч, А. Богуш, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, В. Майборода, М. Машовець, М. Олійник, Т. Поніманська, О. Проскура, Т. Танько та ін.), присвячених професійному розвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти, в яких частково представлені умови й методики формування якостей, необхідних педагогу обдарованих дітей. Трапляються експериментальні розвідки, метою яких є розробка теоретичних і методичних засад підготовки педагогів обдарованих дітей: магістрів дошкільної освіти (Л. Руденко); сімейних вихователів (О. Грисюк) тощо. Проводяться дослідження, присвячені підготовці вихователів ЗДО до організації різних напрямів професійної діяльності, спрямованої на творчий розвиток дітей: музично-педагогічної (Р. Савченко); з розвитку художніх здібностей (Г. Борин); з формування художніх і конструктивних умінь (Н. Голота); з включення до художньо-естетичної діяльності (Н. Колесник) тощо.

По-третє, важливими є теоретичні розробки останніх десятиліть (В. Андрущенко, О. Анісімов, Г. Балл, І. Бех, О. Грицай, І. Зязюн, В. Кремень, Ф. Михайлов, В. Паламарчук, І. Підласий, В. Скотний, О. Чалий та ін.), в яких окреслено основні тенденції входження вітчизняної вищої школи в світовий і європейський освітній простір. Відповідно до об'єктивних інтеграційних процесів, з одного боку, спираємося на висновки компаративістики щодо можливостей використання досвіду підготовки вихователів у високорозвинених країнах світу: Швеції (Н. Карпенко); Англії та Шотландії (А. Соколова); США та в Європейському концепті (Н. Мельник); Польщі (І. Адабек); Австралії (С. Кириченко) тощо.

З іншого боку, вважаємо за необхідне творчо адаптувати технології підготовки педагогів обдарованих дітей у системі професійної освіти Болгарії (О. Бочарова), Ізраїлю (О. Золотарьова) тощо. Зокрема, апелюємо до дисертаційної розвідки (Золотарьова, 2017), в якій одночасно з аналізом проблеми педагогічної підтримки здібних дітей в Ізраїлі також розглянуто питання спеціальної підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями. За висновками автора, вона є додатковою й здійснюється уже після отримання фахової педагогічної освіти. До того ж, у цій країні діє вимога обов'язкової сертифікації вчителів і всіх фахівців, що працюють з обдарованими учнями, яка з 2015 – 2016 навчального року – обов'язкова й передбачає додаткове підвищення кваліфікації. Варто підкреслити, що метою програми професійного розвитку вчителів є вироблення цілісного підходу до навчання обдарованих школярів.

Окрім цього, цінними для розробки методики формування готовності вихователя виявляти ознаки соціальної обдарованості та створювати умови для розвитку соціальних здібностей є праці вчених (І. Бабенко, О. Бевз, М. Бойченко, І. Лаврінченко, Н. Поморцева, П. Тадеєв, Н. Теличко та ін.), в яких аналізується досвід роботи з обдарованими дітьми у розвинених

країнах світу. Так, привертає увагу наукова розвідка М. Бойченко (2016), в якій дослідниця акцентує увагу на результатах дослідження американського вченого С. Кауфмана щодо найпоширеніших складових обдарованості, що представлені в законодавчих документах штатів станом на 2010 р. Варто зазначити, що серед наведених критеріїв (інтелектуальні здібності (45 штатів); високі результати навчальних досягнень/здібності (39 штатів); здібності в конкретних предметних галузях (28 штатів); креативність (27 штатів); високий рівень мотивації (3 штати)) є лідерство (15 штатів); здібності до виконавського мистецтва (3 штати), які є показниками досліджуваного нами виду обдарованості, соціальної.

По-четверте, поділяємо погляди зарубіжних (А. Аббот, М. Баграмянц, Д. Коллінз, В. Ушмарова та ін.) і вітчизняних (О. Антонова, Т. Бобракова, І. Любовецька, Л. Мерва, М. Шемуда, В. Юркевич та ін.) учених, які загострюють увагу наукової спільноти на діалектичній суперечності між соціально-педагогічною потребою у розв'язанні проблеми розвитку здібностей і обдарувань дітей та відсутністю цілеспрямованої підготовки педагогів до цієї діяльності ще на вищівському етапі становлення майбутнього фахівця. Названі суперечності прослідковуються як у професійній освіті студентів психолого-педагогічного профілю загалом, так і в навчанні майбутніх вихователів зокрема.

Це значною мірою зумовлено тим, що професійно-педагогічні знання, яких набувають майбутні фахівці дошкільної освіти, не враховують проблему підготовки до роботи з обдарованими дітьми і лише імпліцитно представлені у її змісті. Вища школа переважно орієнтує майбутніх педагогів на роботу з дитиною, в якій рівень задатків і здібностей розміщується на умовній віковій нормі; та лише перманентно готує до роботи з обдарованими дітьми. Не протиставляючи обдарованих особистостей іншим категоріям дітей, вважаємо, що необхідно формувати такого педагога, який зможе створювати умови для самореалізації творчих дітей, які нерідко піддаються «педагогічній сегрегації».

З огляду на це нагальною проблемою професійної педагогіки є здійснення у ЗДО підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи з дітьми, в яких проявляються високі здібності до різних видів діяльності: інтелектуальної, художньої, спортивної, технічної, соціальної тощо.

Мета статті – обґрунтувати необхідність спеціальної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей, визначити її зміст і основні напрями.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття особливостей підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей апелюємо до психолого-педагогічного фонду, в якому досліджується сутність терміна «підготовка» та його дефінітивних харак-

теристик. Так, у довідниковій літературі слово «підготовка» тлумачиться як наявність у особистості запасу знань, навичок, набутого досвіду в процесі навчання та практичної діяльності (*Великий Тлумачний Словник*, 2001, с. 583). Варто зазначити, що результатом підготовки є знання, вміння та досвід, які на рівні діяльності утворюють відповідну компетентність. Саме в такому контексті експлікував названу дефініцію С. Гончаренко, до того ж, вказуючи на зв'язок підготовки (як процесу) та готовності (як результату). За словами вченого, підготовка – це спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, а також як готовність, під якою розуміється наявність компетенції, знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання певних завдань (Ничкало, 2000, с. 24).

У зв'язку з цим поділяємо думку науковців, що підготовка педагога до певного виду діяльності – це процес формування його професійної готовності, яка містить: сумарну характеристику здобутих знань; компетенцію як загальну здатність, засновану на знаннях, досвіді, цінностях, нахилах, набутих у процесі навчання; готовність як усталене умотивоване прагнення виконати свій обов'язок учителя (Корецька, 2008, с. 11).

У науковому тезаурусі педагогіки вищої школи натрапляємо на термін «професійна підготовка». Як зауважує В. Нестеренко (2012, с. 19), професійна підготовка є конкретизацією поняття «підготовка», де термін «професійна» звужує все різноманіття способів існування підготовки до певної сфери застосування людиною набутих знань, умінь і навичок – професії. На думку вченого, професійна підготовка – це особливий процес, метою якого є спеціально організована передача людині знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, у результаті освоєння яких вона може бути готовою до виконання певної професійної діяльності.

Звернення до праць сучасних науковців, безпосередньо присвячених підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти, виявило, що вона розглядається як багатофакторна структура, головні завдання якої полягають у: набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійному зростаючому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності в діяльності (Загарницька, 2009, с. 101).

З одного боку, вважаємо, що, оскільки у професійній діяльності вихователя ЗДО проявляються загальні ознаки педагогічної діяльності загалом, то ідеї відомих персоністів щодо сутності, структури, напрямів реформування освіти фахівців психолого-педагогічного профілю є основоположними в ході розробки системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми. З огляду на це поділяємо ідеї сучасних учених у сфері професійної освіти щодо напрямів і тенденцій підвищення якості підготовки педагогічних кадрів загалом,

які є важливими для оновлення змісту, форм і методів освітньої роботи у ЗВО з майбутніми педагогами-дошкільниками. Виходимо з того, що в професійній діяльності фахівців дошкільної освіти прослідковуються загальні тенденції педагогічної діяльності, відповідно їх підготовка ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

У зв'язку з цим ідея В. Бондаря щодо необхідності «інтегрування соціокультурного і професійно орієнтованого досвіду» в процесі структурування та розроблення змісту професійної освіти повинна реалізовуватися в освітньому процесі ЗВО у процесі становлення всіх майбутніх педагогів без винятку. Хоча вчений має на увазі передусім підготовку вчителя початкової школи, проте визначені ним положення є актуальними для професійного зростання майбутніх фахівців дошкільної освіти загалом, до роботи з соціально обдарованими дітьми зокрема, а саме:

- культурологічне спрямування системи педагогічних знань, умінь, поглядів, ціннісних орієнтацій задля передачі дітям соціокультурного досвіду;

- оволодіння майбутніми фахівцями досвідом професійної діяльності, зокрема, знаннями про закономірності, принципи, методику та технології її здійснення;

- формування системи загальних і спеціальних інтегрованих умінь і навичок для виконання багатофункціональної професійної діяльності педагога з урахуванням національної специфіки краю;

- опанування вмінь творчо застосовувати педагогічні інновації та досвіду ціннісного ставлення до предмета професійної діяльності, передусім соціокультурної складової змісту освіти (Бондар, 2012, с. 294–295).

З іншого боку, з огляду на те, що обдаровані діти, і з проявами соціальної обдарованості зокрема, є специфічною категорією, рівень розвитку яких за багатьма параметрами якісно перевищує вікову норму, підготовка вихователів до роботи з ними має низку особливостей. Це зумовлює наповнення фахових дисциплін додатковим змістом, розробку і впровадження методики формування у студентів необхідних компетентностей для ідентифікації проявів соціальної обдарованості в дітей дошкільного віку та створення умов для розгортання потенціалів соціальної обдарованості.

Позицію щодо необхідності створення системи підготовки спеціалістів, які виконували б специфічні функції для обдарованих дітей, розробки нових технологій навчального процесу з використанням передових концепцій, спрямованих на творчий розвиток індивідуальностей, обстоює М. Федоров (2000, с. 8).

У дослідженні І. Ушатікової (2006) представлено розроблену й апробовану модель підготовки студентів педагогічного ЗВО до роботи з

обдарованими учнями, яка передбачає максимальне використання змістового потенціалу психолого-педагогічних дисциплін з метою нагромадження знань, розвитку особистісних і професійних якостей, формування умінь і навичок, необхідних для роботи з обдарованими учнями. Оптимальним варіантом стала модель, мікроструктура якої містить особистісно-психолого-діяльнісний зміст, представлений трьома взаємопов'язаними компонентами: мотиваційно-аксіологічним, теоретико-методологічним, діяльнісно-технологічним. Такі компоненти, за твердженням автора, відображають системність і змістову логіку самого процесу підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми.

Основні вимоги до підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми формулює В. Демченко (2004). Хоча такі завдання стосуються передусім формування відповідної готовності в учителів, але вважаємо доречною їх реалізацію і в процесі формування особистості майбутнього вихователя до професійної діяльності з виявлення та розвитку обдарованості дітей в умовах культурно-освітнього простору ЗДО, зокрема:

- розвиток умінь застосовувати новітні технології з урахуванням рівня підготовленості та особистих потреб педагога;

- сприяння переходу педагогів від принципів авторитарного підходу до демократичного типу, що ґрунтується на гуманізмі та розвитку творчих обдарувань кожної дитини;

- формування особистісних якостей педагогів, що визначають принципово нову педагогічну культуру спілкування з обдарованими дітьми.

Особливості підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з обдарованими дітьми досліджує О. Дронова (2000), на думку якої, сучасному спеціалістові-«дошкільнику» потрібні знання з теорії обдарованості, усвідомлення принципів розробки діагностичних методик та індивідуальних корекційно-розвивальних програм.

Підготовка майбутніх магістрів дошкільної освіти до розвитку дитячих обдарувань, за твердженням Л. Руденко (2014, с. 199), є невід'ємною складовою їх професійної підготовки, що передбачає, з одного боку, здатність і готовність до розвитку дитячої обдарованості, з іншого, – створення в освітньому процесі вищого педагогічного закладу умов, які стимулюють магістрантів до самовизначення, саморозвитку, самовдосконалення; забезпечення рефлексії набутих знань, умінь і способів діяльності; використання адекватних змісту дисциплін форм і методів навчання. Учена справедливо зауважує, що питання готовності магістрантів до розвитку дитячих обдарувань не можна зводити лише до інтелектуальної та технологічної підготовки під час навчання у ЗВО.

Педагогічна діяльність загалом, робота з обдарованими й здібними дітьми як неординарними особистостями зокрема потребує від вихователя високого рівня творчості. Поділяємо думку О. Голюк, що рівень

сформованості особистісних і професійно значущих якостей майбутнього педагога, його готовність до професійної діяльності, прямо пропорційно залежать від рівня розвитку творчого потенціалу. Творчий потенціал майбутнього педагога дослідниця тлумачить як «інтегративну комплексну властивість особистості, що забезпечуватиме високий рівень її самоорганізації в майбутній професійній педагогічній діяльності та сприятиме руху до вільної самореалізації і творчості» (Голюк, 2015, с. 40).

Враховуючи вищесказане, в системі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей варто робити акцент на: розвитку творчих здібностей студентів, використанні у викладанні фахових дисциплін системи завдань, які сприятимуть розгортанню дивергентного мислення; здатності продукувати оригінальні ідеї, нестандартно розв'язувати педагогічні ситуації; формуванні схильності до педагогічної імпровізації, акторських здібностей тощо.

Майбутній вихователь обдарованих дітей має володіти діагностичною компетентністю, яка забезпечить можливість своєчасного виявлення загальних і спеціальних здібностей. Пошук та ідентифікація соціально обдарованих дітей і молоді, розробка ефективних методів виявлення дітей з ознаками соціальної обдарованості, накреслення шляхів, механізмів і технологій для їхнього розвитку та самореалізації є достатньо складними напрямками педагогічної діяльності. Це зумовлено декількома чинниками:

по-перше, в процесі теоретичного аналізу наукового масиву встановлено (Демченко, 2015), що залишається суперечливим і остаточно невизначеним статус соціальної обдарованості як одного з її видів, недостатньо дослідженою та дискусійною – її сутність як соціально-педагогічного феномену, до кінця нерозробленою та неоднозначною – її структура як наукового конструкту. Зауважимо, що наукова полеміка також продовжується у площині визначення тих якостей і здібностей, що характеризують соціально обдаровану особистість;

по-друге, діагностування проявів соціальної обдарованості – складний процес, оскільки критерії її розгортання не є достатньо очевидними, не всі характеристики виявляються одночасно, тому що розвиток соціальних здібностей як системного утворення особистості має гетерохронний характер. Нерідко трапляються випадки, коли дитина виховується у сприятливих соціальних і матеріальних умовах, позитивній психологічній сімейній атмосфері, оточена любов'ю і турботою батьків; має достатньо широке для свого віку коло спілкування (з батьками й родичами, братами й сестрами; їхніми друзями й колегами; однолітками за місцем проживання, ровесниками в дошкільному навчальному закладі тощо); часто подорожує з родиною країною й за кордоном. Результатом таких сприятливих умов життя й виховання стає високий рівень комунікативності

дитини, вміння швидко налагоджувати контакт з дорослими й однолітками, безпосередність, впевненість, які педагоги оцінюватимуть не як високий рівень первинної соціалізації, а як прояви соціальної обдарованості.

Відповідно до цього, організація роботи з потенційно обдарованими дітьми має проводитися на діагностичній основі та бути спрямованою на вивчення і врахування їхніх індивідуальних особливостей, виявлення особливих потреб і соціально-психологічних проблем. На необхідності формування у системі вищої педагогічної освіти не просто вихователя-професіонала, а педагога-дослідника наголошує Г. Кіт. Дослідниця переконана, що такий фахівець має поєднувати в собі «функції педагога-психолога, педагога-технолога, який активно займається науково-методичною, пошуковою, дослідно-експериментальною, інноваційною роботою; постійно шукає, аналізує, апробує найраціональніші шляхи, умови, методи, засоби, форми високоефективного розв'язання конкретних завдань виховання, навчання, особистісного формування дітей дошкільного віку» (Кіт, 2014, с. 159). Реалізація вихователем діагностичної функції (постійний творчий пошук, організація освітнього процесу шляхом виявлення і впровадження ефективних методів, прийомів, засобів, форм; науковий аналіз, узагальнення та корекція власного педагогічного досвіду; експериментування, педагогічне проектування тощо) сприятиме підвищенню ефективності його роботи з виявлення та розвитку обдарованих дітей.

Спираючись на позиції учених у галузі педагогіки вищої школи (О. Антонова, Г. Беленька, А. Богуш, В. Бондар, Н. Гавриш, Н. Лисенко, Т. Поніманська та ін.), *підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти* до роботи з розвитку соціальної обдарованості дітей в умовах культурно-освітнього простору вважаємо цілеспрямованим процесом, зумовленим специфікою такого виду обдарованості, що передбачає оволодіння студентами гуманістичними професійними цінностями, системою інтегрованих філософських і психолого-педагогічних знань про соціальну обдарованість та її прояви, комплексом умінь, професійними та соціально зумовленими якостями, що утворюють відповідну компетентність.

Мета такої підготовки – формування готовності майбутніх фахівців дошкільної до професійно-педагогічної діяльності з розвитку соціальної обдарованості дітей в умовах культурно-освітнього простору закладу освіти та в регіональному контексті як інноваційної та творчої.

Професійно-педагогічну діяльність з розвитку соціальної обдарованості дітей розуміємо як гуманістично орієнтовану полісуб'єктну взаємодію фахівців дошкільної освіти з дітьми в культурно-освітньому просторі, в ході якої створюються умови для стимулювання соціальної активності особистості, організації різновекторної соціальної взаємодії та забезпечення конструктивного характеру міжособистісного спілкування.

Узагальнюючи, констатуємо, що система роботи зі студентами, спрямована на формування готовності до розвитку соціальної обдарованості дітей, розробляється в декількох *контекстах*: конативному, гносеологічному, праксеологічному, акмеологічному, рефлексивному.

Реалізація системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей передбачає:

- філософську рефлексію та наукове осмислення соціальної обдарованості в контексті психологічної концепції обдарованості, узагальнення й доповнення теоретичних засад досліджуваного феномену;

- розробку й видання наукових, навчально-методичних посібників з проблеми соціальної обдарованості та підготовки майбутніх вихователів до роботи з соціально обдарованими дітьми в умовах культурно-освітнього простору окремого закладу освіти та в регіональному контексті;

- включення питань про особливості підготовки майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю/дошкільної освіти до роботи з дітьми з проявами різних видів обдарованості загалом, соціальної обдарованості зокрема до наукової проблематики відповідних кафедр;

- підвищення професійної компетентності викладачів ЗВО з питань формування особистості майбутнього педагога обдарованих дітей;

- обґрунтування «методичних акцентів» у викладанні дисциплін циклу професійної підготовки: змістове доповнення навчальних і робочих програм темами чи питаннями про обдарованість і соціальну обдарованість;

- розробку і використання в аудиторній та позааудиторній роботі системи інтерактивних технологій для розвитку студентів як суб'єктів просторотворення та оволодіння ними сучасними особистісно зорієнтованими методиками розвитку в дошкільників соціальних здібностей, соціального та емоційного інтелекту, лідерських якостей тощо;

- організацію науково-дослідницької роботи студентів з вивчення соціальної обдарованості як психолого-педагогічної проблеми та особливостей роботи вихователя закладу дошкільної освіти зі створення культурно-освітнього простору для розгортання потенціалів соціально обдарованої особистості (дипломних і магістерських досліджень, діяльності наукових гуртків і проблемних груп, наукових робіт на Всеукраїнські конкурси, участі у Всеукраїнських олімпіадах, підготовки доповідей на науково-практичні конференції, семінари; написання наукових статей тощо);

- стимулювання участі студентів у суспільно значимих видах позааудиторної роботи, студентському самоврядуванні, волонтерській діяльності, громадських організаціях тощо;

– комплексну психолого-педагогічну діагностику підготовленості майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з розвитку соціальної обдарованості дітей.

Висновки. Отже, в контексті реформування системи вищої педагогічної освіти окремим напрямом має стати підготовка фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи з дітьми, в поведінці яких проявляються ознаки різних видів обдарованості. Результати теоретичних пошуків показують, що особливої уваги потребують соціально здібні особистості, яких часто не диференціюють як потенційно обдарованих. Перед вищою школою постає завдання підготовки педагога для обдарованих дітей, який буде володіти відповідною компетентністю й зможе створити сприятливе і комфортне середовище для особистісного зростання кожної талановитої та творчої дитини. У межах освітнього процесу ЗВО вважаємо за необхідне й можливе запровадити систему роботи з підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в умовах культурно-освітнього простору, яка утворюється синергетичною інтеграцією загальнокультурної, загальнопедагогічної та спеціальної підготовки до професійно-педагогічної діяльності з соціально здібними дітьми; професійно-ціннісного та соціально-культурного розвитку.

Література

- Бойченко, М.** (2016). Особливості ідентифікації обдарованих школярів у загальноосвітніх навчальних закладах: американський досвід. *Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка», 4/36*, 14–19.
- Бондар, В.І.** (2012). Теоретико-методологічні та технологічні основи модернізації системи підготовки вчителя. *Педагогічна і психологічна науки в Україні: Загальна педагогіка і філософія освіти, 1*, 291–302.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови.* (2001). Київ, Ірпінь: Перун, 1140 с.
- Голюк, О.А.** (2015). Обґрунтування компонентів творчого потенціалу майбутнього педагога ДНЗ та школи I ступеня. *Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів: матеріали Всеукр. інтернет-конференції, 28 жовтня 2015 р.* (с. 38–42).
- Демченко, В.В.** (2004). *Концепція підготовки педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти.* Рівне: РОІППО, 10 с.
- Демченко, О.П.** (2015). Експлікація феномену соціальної обдарованості в контексті психолого-педагогічних досліджень. *Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка», 31*, 134–145.
- Дронова, О.О.** (2000). Зміст та особливості професійної підготовки фахівця галузі дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія, 2 (1)*, 158–163.

- Золотарьова, О.В.** (2017). *Педагогічна підтримка обдарованих дітей в загальноосвітніх школах Ізраїлю*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ, 21 с.
- Кіт, Г.Г.** (2014). Вихователь дитячого навчального закладу як дослідник. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*, 3, 159–165.
- Корецька, Л.В.** (2008). *Підготовка вчителів до роботи з обдарованими учнями*. Кіровоград: Вид-во Кіровоградського обл. інст. післядипл. пед. освіти ім. В. Сухомлинського, 137 с.
- Нестеренко, В.В.** (2012). *Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання*. Одеса: Леонард, 399 с.
- Загарницька, І.І.** (Ред.). (2009). *Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 310 с.
- Ничкало, Н.Г.** (Ред.). (2000). *Професійна освіта*. Київ: Вища школа, 149 с.
- Руденко, Л.С.** (2014). Особливості підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до розвитку дитячої обдарованості. *Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*, 15–16 травня 2014 р. (с. 197–201). Київ: Інститут обдарованої дитини.
- Ушатикова, И.И.** (2006). *Подготовка будущих учителей к работе с одаренными школьниками*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Казань, 22 с.
- Федоров, М.П.** (2000). *Педагогічні умови підготовки студентів до роботи з обдарованими дітьми*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Луганськ, 21 с.
- Kitano, M.** (2008). Preschool-Age Gifted Children. *Encyclopedia of Special Education*, 120, 1619–1621. doi: 10.1002/9780470373699.sped1653.
- Squires, J., Pribble, L., Chen, C., & Pomés, M.** (2012). Early Childhood Education: Improving Outcomes for Young Children and Families. *Handbook of Psychology, Second Edition*, 7. doi: 10.1002/9781118133880.hop207011.

References

- Boichenko, M.** (2016). Osoblyvosti identyfikatsii obdarovanykh shkoliariv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: amerykanskyi dosvid [Features of identification of gifted students in general education institutions: American experience]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia «Pedahohika» – Human Studies. Series of «Pedagogy»*, 4/36, 14–19 [in Ukrainian].
- Bondar, V.I.** (2012). Teoretyko-metodolohichni ta tekhnolohichni osnovy modernizatsii systemy pidhotovky vchytelia [Theoretical-methodological and technological bases for modernizing the teacher training system]. *Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukraini: Zahalna pedahohika i filosofiia osvity – Pedagogical and psychological science in Ukraine: General pedagogy and philosophy of education*, 1, 291–302 [in Ukrainian].
- Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. (2001). Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].
- Holiuk, O.A.** (2015). Obgruntuvannia komponentiv tvorchoho potentsialu maibutnoho pedahoha DNZ ta shkoly I stupenia [Substantiation of the components

- of the creative potential of the future teacher of the preschool and primary school]. *Suchasni tekhnolohii rozvytku profesiinoi maisternosti maibutnikh uchyteliv: materialy Vseukrainskoi Internet-konferentsii*, 28 zhovtnia 2015 r. – *Modern technologies for the development of professional skills of future teachers: Proceedings of the All-Ukrainian Internet Conference*, 2015, October 28 (pp. 38–42) [in Ukrainian].
- Demchenko, V.V.** (2004). *Kontseptsiiia pidhotovky pedahohichnykh kadriv do roboty z obdarovanyimi shkoliaramy v umovakh instytutu pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity* [The concept of training pedagogical staff to work with gifted students in the conditions of the postgraduate pedagogical education institute]. Rivne: ROIPPO [in Ukrainian].
- Demchenko, O.P.** (2015). Eksplikatsiia fenomenu sotsialnoi obdarovanosti v konteksti psykholoho-pedahohichnykh doslidzhen [Explication of the phenomenon of social giftedness in the context of psycho-pedagogical research]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia «Pedahohika» – Human Studies. Series of «Pedagogy»*, 31, 134–145 [in Ukrainian].
- Dronova, O.O.** (2000). Zmist ta osoblyvosti profesiinoi pidhotovky fakhivtsia haluzi doshkilnoi osvity do roboty z obdarovanyimi ditmy [The content and features of professional training of a specialist in the field of pre-school education to work with gifted children]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity: pedahohika i psykholohiia – Problems of modern pedagogical education: pedagogy and psychology*, 2 (1), 158–163 [in Ukrainian].
- Zolotarova, O.V.** (2017). *Pedahohichna pidtrymka obdarovanykh ditei v zahalno-osvitnikh shkolakh Izrailiu* [Educational support for gifted children in Israeli comprehensive schools]. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
- Kit, H.H.** (2014). Vychovatel dytiachoho navchalnoho zakladu yak doslidnyk [Educator of a children's educational institution as a researcher]. *Aktualni problemy doshkilnoi ta pochatkovoї osvity v konteksti yevropeiskykh osvitnikh stratehii – Actual problems of preschool and primary education in the context of European educational strategies*, 3, 159–165 [in Ukrainian].
- Koretska, L.V.** (2008). *Pidhotovka vchyteliv do roboty z obdarovanyimi uchniamy* [Teachers' training for gifted students]. Kirovohrad: Vyd-vo Kirovohradskoho obl. inst. pisliadypl. ped. osvity im. V. Sukhomlynskoho [in Ukrainian].
- Nesterenko, V.V.** (2012). *Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity v systemi zaochnoho navchannia* [Theoretical and methodological principles of preparation of future specialists in preschool education in the system of correspondence studies]. Odesa: Leradruk [in Ukrainian].
- Zaharnytska, I.I.** (Ed.). (2009). *Pidhotovka vykhovatelii do rozvytku osobystosti dytyny v doshkilnomu vitsi* [Training of the educator to the development of the child's personality in preschool age]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drachomanova [in Ukrainian].
- Nychkalo, N.H.** (Ed.). (2000). *Profesiina osvita* [Professional education]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Rudenko, L.S.** (2014). Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh mahistriv doshkilnoi osvity do rozvytku dytiachoi obdarovanosti [Features of preparing future

masters of pre-school education for the development of child's giftedness]. *Problemy diahnozyky ta proektuvannia rozvytku obdarovanosti doshkilnykiv: materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu – Problems of diagnostics and designing of the development of gifted preschool children: Proceedings of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation, 2014, May 15–16* (pp. 197–201). Kyiv [in Ukrainian].

- Ushatikova, I.I.** (2006). *Podgotovka budushchikh uchiteley k rabote s odarennyimi shkolnikami [Preparation of future teachers for work with gifted students]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Kazan [in Russian].
- Fedorov, M.P.** (2000). *Pedahohichni umovy pidhotovky studentiv do roboty z obdarovanyimi ditmy [Pedagogical conditions for preparing students for work with gifted children]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Luhansk [in Ukrainian].
- Kitano, M.** (2008). Preschool-Age Gifted Children. *Encyclopedia of Special Education, 120*, 1619–1621. doi: 10.1002/9780470373699.speded1653 [in English].
- Squires, J., Pribble, L., Chen, C., & Pomés, M.** (2012). Early Childhood Education: Improving Outcomes for Young Children and Families. *Handbook of Psychology, Second Edition, 7*. doi: 10.1002/9781118133880.hop207011 [in English].

DEMCHENKO Olena – PhD of Pedagogical Sciences, associate professor of Preschool and Primary Education Department, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Ostrozky str., 32, Vinnytsia, 21001, Ukraine (d_elena_pr@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7294-9109>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/D-5126-2018>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2313-2094.6/38.119762>

To cite this article: Demchenko, O. (2018). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity do rozvytku sotsialnoi obdarovanosti ditei u problemnomu poli pedahohiky vyshchoi shkoly [Training future preschool teachers for the development of children's social aptitude: higher education pedagogy perspective]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia «Pedahohika» – Human Studies. Series of «Pedagogy», 6/38*, 116–130. doi: 10.24919/2313-2094.6/38119762 [in Ukrainian].

Article history

Received: 3 October 2017

Accepted: 15 February 2018

Received in revised form: 6 December 2017

Available online: 5 April 2018

TRAINING FUTURE PRESCHOOL TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SOCIAL APTITUDE: HIGHER EDUCATION PEDAGOGY PERSPECTIVE

Abstract. Education is faced with an insufficient level of teachers' preparedness for work with gifted children which results in overlooking sensitive periods for the development of talents and creative skills formation.

So, the topical issue of professional pedagogy is introducing university based special training of psychological and pedagogical specialists ready to work with gifted children. The future teacher of gifted children should possess appropriate competencies, which will ensure the timely identification of inclinations and, therefore, creation of favorable conditions for the development of gifted children's potential. Particular attention should be paid to socially apt individuals, who are not often recognized as potentially gifted.

University educational process should incorporate future preschool teacher training for the development of children's social aptitudes in the cultural and educational spheres. This can be achieved by means of synergetic integration of the general cultural, general pedagogical and specialized vocational and pedagogical training for providing instruction to socially apt children as well as professional-axiological and socio-cultural development.

We consider *the training of future preschool teachers* for the development of children's social aptitudes in the cultural and educational spheres to be a deliberate process, driven by the specifics of this type of aptitudes, which involves mastering humanistic professional values, a system of integrated philosophical, psychological and pedagogical knowledge about social aptitudes and their manifestations, a complex of skills, professional and socially predetermined qualities that form the relevant competencies. The system of work with students, which presupposes the development of children, is elaborated in several dimensions: conative, gnoseological, praxeological, acmeological, reflexive.

Keywords: training, gifted children, social aptitudes, professional-pedagogical activity.

Acknowledgments. Sincere thanks to pedagogical staff at Preschool and Primary Education Department of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, in particular Prof. Halyna Tarasenko, and General Pedagogy and Preschool Department of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, in particular Prof. Mariya Chepil.

Funding. The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.